

С. В. Задорожна, канд. філол. наук, доц.

e-mail: zadorojna1956@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ШЕВЧЕНКІВ ТЕКСТ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ: РІВЕНЬ СПІВМІРНОСТІ

Стаття присвячена проблемі рецепції творчості Т. Шевченка, відповідності інтерпретаційного контексту змістословим і виражальним особливостям його творів. Зауважено, що множинність наявних інтерпретацій не вичерпує всієї глибини творів Шевченка: Поет не вписується цілком у жодну наявну концепцію. Основну увагу зосереджено на аналізі тлумачень поеми "Катерина". Наведено і прокоментовано рецепцію поеми провідними шевченкознавцями. Наголошено, що не лише різночитання, а й невідчитання дуже важливих для автора смислів пояснюється неухвагою до послівного прочитання Шевченкового тексту. Йдеться про добровільне омосковлення Катерини як символ згубного кроку України до свого занепащення, розукраїнення сім'ї.

Ключові слова: Шевченко, поема "Катерина", інтерпретації, образ-символ, москаль, зрада, самозрада.

Осягнення Шевченка, його спадщини – це постійний процес, що відбиває і міру зрілості нації, адже Поет співвідноситься із самим поняттям її екзистенції, і стан та рівень літературознавчої науки. Множинність інтерпретацій обумовлена не лише прагненням осягнути глибини Шевченкового тексту, а й бажанням звирити із Генієм свою ідентичність, своє національне ество: Шевченко дає нам усвідомлення, хто ми.

Зрозуміло, що кожна рецепція – річ суб'єктивна. Співмірні оригіналу коментарі залежать від багатьох чинників: як від фаховості дослідника, його естетичного смаку, дослідницької опції, так і від рівня адекватності художнім реаліям. Інтерпретаційний процес ускладнює і символічно-метафоричне мислення Шевченка-поета, кодова природа образів і така особливість його стилю, як "камуфляжність", унікальна стильова

синкретика, невловима здатність переходити від однієї настроєвої тональності до протилежної, від ліризму до іронії, автоіронії, сатири і навіть інвективи. Найбільше ж шкодить адекватному сприйняттю того чи іншого твору сприйняття його як самодостатнього, поза поетичною Шевченковою системою як цілістю, бо ж у поета кожен наступний твір демонструє рух думки, логіку його розмислів. Досить часто інтерпретаційній концепції шкодить і заздалегідь сформована вихідна теза, до якої і підверстується ілюстративний текстовий ряд, залишаючи поза коментарем те, що для Шевченка є смислопояснювальним. Ніби передчуваючи таке читання, Шевченко закликав "і живих, і ненароджених" "читайте, не минайте...", бо, як наголошував студентам-філологам на одній із конференцій Ю. Мушкетик, у Шевченка не лише між рядками, між словами ножа ніде всунути: таке густе у нього письмо. "Потрібне чуття міри і великий талант дослідника, – зазначав інший вчений, – щоб уникнути... насильства над органікою культури, щоб іти від неї, від її макрорухів і мікрорухів, а не від готового набору розсудливих лекал і від методологічної догми, хай навіть і загальноновизнаної на сьогодні" [2, с. 666]. Отож, головне – це текст, бо прочитаний Шевченко – це визначальний крок до наближення до нього, першорядна умова адекватності інтерпретацій.

Рівень співвіднесеності інтерпретаційного контексту Шевченковим текстам осмислюватиму на матеріалі тлумачень поеми "Катерина", бо саме цей текст має найбільшу кількість як літературознавчих інтерпретацій, так і реценцій в інших видах мистецтва. Та й сам Шевченко продемонстрував рідкісну ситуацію у своєму творчому доробку, запропонувавши два варіанти втілення однієї теми – поетичний і малярський.

Інтерпретаційне поле поеми настільки широке і різнозначне, що складається враження про існування не одного тексту, а багатьох його редакцій. Донедавна традиційні коментарі базувалися на кількох змістових рівнях, які вже стали, по суті, канонічними. Означу їх і для переконливості продемонструю відповідний інтерпретаційний фактаж.

1. "Катерина" – це поема про жіночий гріх, переступ морально-звичаєвого закону громади, традиційного укладу народного життя:

– *Пахаренко В.*: "Ідея християнського шляху наскрізь просвітлює Шевченкову тему, до якої він постійно, з невідворотністю фатуму звертається, – тему жіночого гріха [...]. Катерина, наймичка Ганна і Марія... через свою наївну щирість (кордоцентричність) чинять гріх – стають покритками". І далі: «Шевченкові конче необхідно усіх трьох героїнь поставити в однаковісінькі вихідні умови, а також принагідно підкреслити: усі до єдиного люди уже за природою своєю гріховні, йдеться лише про те, як вони ведуться з тією своєю гріховністю» [6, с. 154–155].

– *Моклиця Марія*: У Шевченка "відчутний рух до витіснення із творчості всіх жіночих постатей на користь покритки"; "Покритка – це зганьблена мати"; "Усталений образ України-неньки поета не вдовольняє". А далі – про тему і сюжет у трактуванні дослідниці: У "Катерині" – "тема нещасливого кохання, трагізм якого відзначається зрадливістю москаля". «Сюжет "Катерини" одержує значення морально-етичне» [8, с. 99–101].

– *Білецький Л.*: "В ній (поемі – С. 3.) Шевченко протиставляє мораль москаля та його жорстокість моралі українки... Поет виводить два протилежні національні й етичні світогляди, які у взаємних стосунках неминуче ведуть до конфлікту й катастрофи" [1, с. 151].

– *Мовчан П.*: "Звідси і драма: зіткнення особи з законом неписаним, що був у підвалинах народного буття. Переступ обертається для героїні поеми Т. Шевченка трагедією". "Це той самий великий моральний закон, який і робить наш рід народом" [8, с. 80].

– *Шевчук В.*: "Алегорично ж тема про покриток та байстрят зв'язана з темою ренегатства – відступлення від народних основ" [13, с. 98]. Як бачимо, ренегатство героїні дослідник вбачає у ламанні цілого устрою життя родини, її морального статусу, звичаєвого права, хоча ренегатами найчастіше називають тих, хто прийняв переконання ворога, тобто зрадників. Я. Розумний має інше, як з'ясується далі, трактування

ренегатства Катерини, що засвідчує не лише сенсову місткість образу, а й тематично-проблемну різноаспектність тексту.

2. Це поема, у якій трагедія зведеної москалями українки виросла в трагедію зведеної москалями України, тобто твір про сутність москальства, національну трагедію:

– *Чижевський Д.*: «Образ матері-покритки... у Шевченка, без сумніву, символізує долю України, підманеної та обдуреної "москалем"» [9, 413].

– *Розумний Я.*: «Це був загальний суд над звідником *москалем*, але Шевченко в цій поемі судить також свою героїню-Катерину. Він їй співчуває на суто емоційному рівні – як покривдженій покритці, але на раціонально-етичному – засуджує її наївне кохання до того, хто кривдить її народ і її саму збезчещує. З етичної точки зору – це Катеринина самозрада і зрада нею свого народу» [8, с. 111].

– *Шевчук В.*: «І тут постає питання: чи не є "Катерина" алегорією супротивництва України з Московою, тобто чи не є поема політичним твором... Це припущення цілком ймовірне; зрештою, альянс України з Московою – чи не найбільючіша кістка в горлі українського народу» [13, с. 37].

– *Смілянська Валерія*: «Історія ошуканого кохання у Шевченка ускладнена й моментом соціальним, і національним: ошуканець є подвійно чужою для селян людиною – і як офіцер, і як росіянин-"москаль"... Аморальність офіцера мотивується і звичайним панським егоїзмом та розбещеністю, і шовінізмом російського великодержавника стосовно колонізованих ним народів» [8, с. 121].

– *Дзюба І.*: «Шевченко... не вкладав у поему якоїсь етнічної чи політичної ворожості до москалів-росіян... Але за умов розпаношення в Україні московської бюрократії та московського воїнства оцей наскрізний мотив – "Та не з москалями" – сам собою набирає розширювального значення, і доля запанащеної Катерини в очах поколінь читачів стала символізувати долю запанащеної України» [3, с. 121]. Мотивація такого уточнення щодо образу "москаля" у поемі Т. Шевченка пояснюється, як мені видається, традицією його тлумачення у непоодиноких випадках як солдата царської армії, часто такого ж невільника, як

і Шевченко у приаральських степах, про що свідчать примітки навіть до академічних видань Шевченкових творів.

Як бачимо, навіть така неповна у цьому представленні інтерпретаційна палітра свідчить про змістову глибину поеми "Катерина", неоднозначну семантику її центрального образу. Як і всі інші поеми Т. Шевченка, а ж до "Марії" включно, "Катерина" – поема романтична, символічний підтекст якої, за образним визначенням М. Стрельбицького, "мов підводні крила, тримає на собі поверхнево-сюжетний зміст" [8, с. 95]. Катерина, отже, як образ, поза сумнівом, символічний – це точка відліку, яка і дає можливість відчитувати глибинні текстові смисли. Проте відомий літературознавець, професор Є. Нахлік, жодної символіки у Шевченковій героїні не добачає і вважає, що ні в образі Катерини, "ні тим паче в образі покриток із довгого ряду інших творів, Шевченко, напевно, не вкладав свідомо символічного змісту – його вже добачали дослідники у процесі рецепції" [5, с. 257], тим самим заперечивши романтичну сутність поеми і визначивши її зміст як суто злободенний. Д. Чижевський ніби передчував появу таких висновків, а тому наперед демонстрував відносно них опонентські настрої. «Що в "Катерині" символічно змальована доля України, це зрозуміли навіть цензори того часу», – переконував дослідник [9, с. 413].

Постає питання, чи можна у тій потужній інтелектуальній роботі з розкодування поеми поставити крапку? З іншого боку, чи всі заявлені інтерпретаційні тези співвідносяться із Шевченковим текстом, чи залишилось щось у ньому не прокоментоване, несвідомо чи свідомо обійдене як таке, що не підверстувалось під устояну концепцію?

Історія позашлюбної, грішної любові, що лежить в основі фабули Шевченкової поеми, – явище загальнолюдське, споконвічне, що знайшло свою художню реалізацію і в європейській, і в українській літературі, передусім сентиментально-романтичній. Г. Квітці-Основ'яненку навіть здалося, що його "Сердешна Оксана" – це точнісінько як і Шевченкова "Катерина", бо, на переконання прозаїка, обидва вони однаково про тих бідних дівчаток думали. Але у Шевченка є сюжетний хід, який докорінно відрізняє його поему від загальнолітературного контексту: шлях зневаженої

у почуттях і обманутої матері-покритки в Московщину у пошуках того, хто був колонізатором не лише її краю, бо ж пішов у похід у Туреччину загарбувати інші землі. Підсилює експресію автобіографічна деталь – згадка автора про свій шлях з України на чужину: "Аж на серці похолоне, Як його згадаю", – печалиться спогадами автор [10, с. 25]. Шлях Катерини в Московщину – це алегоричний мотив хресного шляху України, ошуканої, як і Шевченкова героїня, через свою наївну довірливість, неперебірливість, недалекоглядність. Шукала шлях в Московщину, а знайшла ополонку. Тому на передній план у поемі, як мені видається, виступає чинник москальства як причина цинічної зради, кривд і занепащення України. «І, звичайно, як москалі, Сміються, жартують: "Ай да баба! Ай да наши! Кого не надують!" [10, с. 28]. Чужинство москалів визначене тут автором психологією брутальних зайд-колонізаторів, для яких наруга і гвалт – сутність існування.

Про наругу москалів над українськими дівчатами існує ціла низка народних пісень. Одну з них я записала від хранительки фондів Національного музею літератури України Ніни Грабової, а вона почула її від старих жінок у рідному Обухові на Київщині, перейнявши текст і напутнє слово: "На людях не співай, бо опинишся в дідовій хаті". Йдеться про народну пісню, яка через ідеологеми вже іншої тоталітарної системи, радянської, у побутуванні демонструвала смисловий фальсифікат, систему словесних кривих дзеркал, у яких замість лику "москалів" проявлялись "козаки". У ній, як і в Шевченка, – трагедія обманутого довір'я, питомо українська двоєдиність довірливості – обманутості і водночас національний досвід розуміння сутності москаля:

Їхали москалі
Із Дону додому.
Підманули Галю,
Забрали з собою.

Їдем, Галю, з нами,
З нами москалями –
Буде тобі краще,
Як в рідної мами.

Галя погодилась,
На віз причепилась,
Та й повезли Галю
Темними лісами.

Прив'язали Галю
До сосни косами,
Назбирали хмизу,
Підпалили знизу.

А вогонь палає,
Галя промовляє:
А хто дочок має,
Нехай навчає.

Усвідомлення народом дівочої трагедії через добровільну згоду на зв'язок з чужинцями поет поглиблює іншим чинником – добровільним омосковленням своєї героїні, що, за переконанням автора, є невиправданим ренегатством, гріхом самозради супроти самої себе, своєї місійної суті.

Дослідники Шевченкової поеми, як правило, оминають увагою рядки, які є у ній чи не найвизначальнішими. Поет ніби передчував, що його тексти будуть не простими для прочитання, тому й застерігав:

..... Читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть... та й спитайте
Тойді себе: що ми?... [10, с. 269].

Оминули, а тому ключові смисли опинились "за кадром".

Відповідно до сюжету, про жоден гвалт над дівчиною у поемі не йдеться. Катерина ж не слухала "ні батька, ні неньки", Полубила москалика, Як знало серденько» [10, с. 17]. Була вільна у своїх діях, ніким не приневолена до зв'язку з чужинцем: "Не дві ночі карі очі любо цілувала, Як москаля молодого в вишник дожидала" [10, с. 17]. Навіть тоді, "коли слава на все село недобрая стала", "не журиться Катерина", "виспівує", "уночі

тільки й знає, що москаля кличе" [10, с. 20]. Такий розлогий ряд чинності на позначення психоемоційного стану Катерини у час чекання нею повернення москаля вияскравлює саме ті рядки, які обійдені дослідниками. Для автора ж у них – епіцентр ключових смислів поеми, бо йдеться про одну із найболючіших проблем українства – омосковлення з власної волі як вияв змалоросійщення. Катерина з дітям будуть втрачені для свого родоводу, бо "добре Московщина в тямку їй далася" [10, с. 19]: вона "*буде собі московкою*", забудеться горе; москаль "як мати привітає, як брат заговорить". Найстрашніше ж для Шевченка, що покритка не мучиться докорами сумління, а в новенькій хустиночці, "*муштрує у запічку московського сина*" [10, с. 18–19]. Та й не син, а коханий Іван – це єдина ниточка, що в'яже її з життям, "з ним забула б чорнобрива шляхи, піски, горе.." [10, с. 19].

Отже, поема Т. Шевченка "Катерина" не лише про москальську наругу і зраду, а і про самозраду матері-українки. Для Поета – це спопеляючий біль, адже саме жінка в Україні була хранителькою національного духу, вона "звичаю навчала". Від неї діти переймали мову, віру, традиційний звичаєвий закон, що на всіх вітрах історії берегло родину, рід, народ, завдяки чому він і визначався, як український. У розумінні Шевченка, відступ від самої себе, від суті місійності української матері, її самозрада – це найбільший гріх, бо йдеться про омосковлення як умову невідбутості, зламання сім'ї, її розукраїнення, а отже, й одну із причин винародовлення. Для Т. Шевченка сім'я – це основа суспільності, найвищий вияв української етики. Народ зберігає себе, свою ідентичність і відтворює себе у сім'ї, звичаєвому полі свого народу. Це основа української світобудови, українського доброго ладу, першоумова гармонії з Богом, рідною землею, всесвітом, людством. Згадаймо, що в казематах, чекаючи вироку, Шевченко рятує свою душу спогадами про найдорожче і створює один із найсвітліших своїх віршів, ідилію "Садок вишневий коло хати", – поетичну ікону українського світу, де "мати хоче научати". Лише своє середовище, свій родовід народжує закорінену людину, тому для Поета формула щастя – це триумфірат "сім'ї, батьківщини, волі" [12, с. 15].

Моделюючи долю і психоемоційний стан жінки-матері в умовах національної несвободи, Шевченко картає не лише чужинця, а й свого за самозраду, наївну довірливість, національну притлумленість, що згодом проростає свідомим пристосуванством і породженням "дядьків отечества чужого". У листі до Я. Кухаренка від 1842 р. Шевченко сповідався отаману Чорноморського козацького війська у передчутті національного лиха від самозради: "... В душі нашій єсть ще щось таке, таке страшне, що аж холод іде по серцеві, як хоч трошки його розкриєш" [11, с. 59]. Невідчитання таких важливих текстових смислів призвело до появи в рядах дослідників поеми думок про героїню Шевченка як "образ ідеалізований" [8, с. 122], що й обумовило піднесення і Катерини, й інших "нещасних зваблених дівчат на п'єдестал чистоти і святості материнства" (там само). Маркер ставлення автора до Катерини не лише в експресії, яку забезпечує сюжет, а й у ліричних відступах, які є, по суті, ще одним сюжетом, ліричним, своєрідним текстом у тексті, у якому автор виступає як ліричний суб'єкт. Це єдина поема Т. Шевченка, де ліричних відступів така кількість, за моїми підрахунками, одинадцять. Найбільш відомий із них ("Кохайтесь, чорнобриві, та не з москалями") найчастіше зводили до повчального застереження довірливим дівчатам цуратись москалів, аби не зламати своєї долі. У автора ж у тих емоційних сплесках і співчуття – співпереживання, і осуд, висловлений як устами матері ("Іди од нас..."), так і Шевченковою невловимою іронією як неодмінною ознакою його камуфляжного стилю. Прикладів на зразок "Умивай же біле личко дрібними сльозами, бо вернулись *москалики* (підкр. – С. З.) іншими шляхами" [10, с. 20] у поемі достатньо.

Подібною іронією наснажена і характеристика ще однієї Катерини з 1-ої редакції «Москалевої криниці» ("З москалями десь помандрувала") чи дружини розповідача з поеми "Між скалами неначе злодій" ("Московкою всюди хиляється") або ж "покриток веселих", що "будуть собі тинятися... по шиночках з москалями". Поет картає "дівчаток накритих" через нерозпізнання у своєму спокуснику психології колонізатора, реалізатора імперської загарбницької ідеї. Таку національну прозорливість автора

"Катерини" вчений-історик В. Сергійчук називає виявом державницького світогляду Т. Шевченка» [7, с. 55–66].

Доля Катерини могла б спіткати й іншу покритку, наймичку Ганну, якби не материнська самопожертва любов, жертвність, принесена на вівтар щастя свого сина, якому вона повернула те, що відібрала – гармонійну сім'ю як вияв національного християнського раю. Шевченко ніби передчував, що читачі не відчитають прихованих у символах смислів "Катерини", тому й подав їм поему "Наймичка", таку ж романтичну за своїм стилем, як і інші Шевченкові поеми про жінку-матір. Самопожертва місія Ганни, що з грішниці перетворила покритку на праведницю, ще сильніше вияскравлює гріховність саможертви Катерини. Історія її кривди за кадром, бо на передньому плані – історія духовного материнства, двосвіту матері і сина, взорована на біблійну версію. Та й спокусника Ганни, батька її сина-байстрюка, у поемі етнічно ніяк не означено, хоча той, хто читав одноіменну повість Шевченка, усвідомлює, що це улан, москальський офіцер. У "Катерині" сюжет зосереджений на власних любовних пристрастях і переживаннях, у "Наймичці" – на материнській покуті, на перетворенні плотського гріха на материнський подвиг. Катерина торує шлях в Московщину, Ганна ж на благословенний хутір, а потім на прощу до святої Лаври, де у молитві спокутує свій гріх і просить у Бога благословення для сина свого Марка, його сімейного щастя. Катерина згодна бути наймичкою москалю Івану, Ганна ж наймине у сім'ї хуторян, які замінили її сину відібрану у нього її перестуром. Прикметно, що у "Наймичці", на відміну від "Катерини", не має жодного ліричного відступу, голос автора за кадром, доля Ганни встократ трагічніша за Катеринину, бо подвиг матері чиниться потай, її життя – це містерія покути. Своім життєвим подвигом Ганна виповідає те, що становило екзистенційну сутність буття його народу, а отже, і розуміння щастя самим Шевченком: духовне материнство, двосвіт матері і сина у лоні свого народу, своїх людей, свого національного середовища, тобто всього того, що для нас "Бог сотворив". Інакше – винародовлення, втрата національної ідентичності. Шевченко небезпідставно веде Ганну на хутір, бо у світосприйнятті його народу, як, до речі, і

Шевченкових побратимів-романтиків, – це національна оаза, що береже в чистоті мову, віру, звичаї, вкорівнюючи в рідне середовище назавжди. Катерина була втрачена для свого родоводу, вона відчакнута гілка, про що нагадує й символіка предметного ряду однойменної картини; Ганна ж повернула собі саму себе.

Небезпека винародовлення народу, обумовлена як зовнішніми чинниками, так і відступом української матері від своєї суті, розчинення українства у чужоментальному середовищі була характерна і для інших українських письменників, демонструючи тим самим тяглість літературної традиції, закоріненість літератури у проблеми національного буття.

Уперше порушена Шевченком тема розукраїнення сім'ї як умови деморалізації народу по-особливому гостро зазвучала у творчості шістдесятника Григора Тютюнника. Григір – талант глибоко національний, письменник, який болісно відчував національну ганьбу, тому між ним і Т. Шевченком була натягнута високовольтна лінія емоційної напруги, суголосності у потрактуванні означеної теми. Невідбутість сім'ї, ламання родини як причину "загублення народу" (вислів Григора) було раною особистою, такою, що визначала драматизм світосприйняття і поетичного відчуження. Якщо у Шевченка означена тема починається "Катериною" і завершується алегоричною мініатюрою "Зійшлись, побрались, поєднались...", то у Тютюнника таким найвиразнішим зразком є оповідання "Оддавали Катрю". У ньому – перегук не лише із назвою Шевченкової поеми, а й і з її смисловим наповненням, бо йдеться про дівчину, що покохала інженера із шахти, з чужого для себе ментального і мовного середовища, добровільно вилітаючи із батьківського гнізда у докорінно одмінний од свого звичного світ. Недаремно так послідовно автор фіксує читачку увагу на бабиній хустці з дна скрині, у яку кутається Катря на своєму весіллі, прагнучи тим самим ніби захиститися від невідомості і самозгуби. Кінцівка оповідання – це німе, пекуче питання: чи ж відродиться українське село і чи продовжиться рід у дітях і внуках, якщо його Катрі розчиняються у чужому для себе середовищі, добровільно цураються звичаєвого поля свого народу. Так тема загублення роду переростає в тему блудних синів і навіть перевертнів, так само, як і у Т. Шевченка.

У час непростих для України випробувань ми ще гостріше відчуваємо потребу в Шевченковому слові, усвідомлюючи, що Його місія для українців не закінчилася. Ще не прочитали ми сповна його гірких дум, тому потреба розкодування – це і потреба повертати собі самих себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецький Леонід. "Катерина" // Тарас Шевченко. Кобзар: У 4 т. Вінніпег: Видавнича спілка "Тризуб", 1952. Т. 1. С. 151.
2. Дзюба Іван. З криниці літ: У 3 т. К.: Обереги: Гелікон, 2001. Т. 2. 847 с.
3. Дзюба Іван. Тарас Шевченко. К.: Альтернативи, 2005. 702 с.
4. Ключок Григорій. Шевченкове слово: спроби наближення. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 415 с.
5. Нахлік Євген. "І мертвим, і живим, і ненародженим" і самому собі: Шевченкове ословлення минулого, сучасного й майбутнього та власної екзистенції. Л.: НАН України, Інститут Івана Франка, 2014. 471 с.
6. Пахаренко В. Незбагнений апостол. Черкаси: БРАМА – ІСУЕП, 1999. 296 с.
7. Сергійчук Володимир. Українські державники: Тарас Шевченко. Вишгород: ПП Сергійчук П. І. 2014. 311 с.
8. Тарас Шевченко. Текст і контекст. Катерина. Черкаси: Брама – Україна, 2009. 208 с.
9. Чижевський Дмитро. Історія української літератури (від початків до доби романтизму). Тернопіль: МПП "Презент" – ТОВ "Феміна", 1994. 480 с.
10. Шевченко Тарас. Кобзар. К.: Дніпро, 1983. 608 с.
11. Шевченко Тарас. Листи. Черкаси: Брама – Україна, 2013. 1055 с.
12. Шевченко Тарас. Щоденник // Тарас Шевченко Повн. збір. тв.: У 12 Т. К.: Наукова думка, 2003. Т. 5. С. 15.
13. Шевчук Валерій. "Personae verbum" (Слово іпостасне). Розмисел. К.: Твім інтер, 2001. 261 с.

REFERENCES

1. Biletskyi Leonid. "Kateryna" // Taras Shevchenko. Kobzar: U 4 t. Vinnipeg: Vydavnycha spilka "Tryzub", 1952. T. 1. S. 151.
2. Dziuba Ivan. Z krynytsi lit: U 3 t. K.: Oberehy: Helikon, 2001. T. 2. 847 s.
3. Dziuba Ivan. Taras Shevchenko. K.: Alternatyvy, 2005. 702 s.
4. Klochek Hryhorii. Shevchenkove slovo: sprobly nablyzhennia. Kirovohrad: Imeks-LTD, 2014. 415 s.
5. Nakhlik Yevhen. "I mertvym, i zhyvym, i nenarodzhenym" i samomu sobi: Shevchenkove oslovlennia mynuloho, suchasnoho y maibutnoho ta vlasnoi ekzystentsii. L.: NAN Ukrainy, Instytut Ivana Franka, 2014. 471 s.
6. Pakharenko V. Nezbahnenyi apostol. Cherkasy: BRAMA – ISUEP. 1999. 296 s.
7. Serhiichuk Volodymyr. Ukrainski derzhavnyky: Taras Shevchenko. Vyshhorod: PP Serhiichuk P.I. 2014. 311 s.

8. Taras Shevchenko. Tekst i kontekst. Kateryna. Cherkasy: Brama – Ukraina, 2009. 208 s.

9. Chyzhevskiy Dmytro. Istoriia ukrainskoi literatury (vid pochatkiv do doby romantyzmu). Ternopil: MPP "Prezent" – TOV "Femina", 1994. 480 s.

10. Shevchenko Taras. Kobzar. K.: Dnipro, 1983. 608 s.

11. Shevchenko Taras. Lysty. Cherkasy: Brama – Ukraina, 2013. 1055 s.

12. Shevchenko Taras. Shchodennyk // Taras Shevchenko Povn. zibr. tv.: U 12 T. K.: Naukova dumka, 2003. T. 5. S. 15.

13. Shevchuk Valerii. "Personae verbum" (Slovo ipostasne). Rozmysel. K.: Tvim inter, 2001. 261 s.

Стаття надійшла до редакції 22.06.23

S. V. Zadorozhna, PhD (Philol.), Assoc. Prof.

e-mail: zadorojna1956@uke.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

TARAS SHEVCHENKO'S TEXT AND IT'S INTERPRETIVE CONTEXT ON THE LEVEL OF CORRESPONDENCE

This paper is dedicated to enlighten the problem of the interdependence of the object and the subject of the study. The correspondence of the interpretive context to the authentic image of T. Shevchenko is discovered. Also the substantive and expressive features of his works are analyzed.

We have noted that the understanding of Shevchenko is a constant process that reflects the degree of maturity. We can discover various samples of national consciousness and, at the same time, the state of literary studies as a science.

Although the multitude of available interpretations helps to overcome the path of approaching the genius, it does not exhaust the entire depth of his work. Shevchenko does not fit completely into any proposed concept.

The main attention is focused on the analysis of the interpretive field of the poem "Kateryna". The interpretation of the poem by leading Shevchenko scholars is presented and commented on. It is noted that the different readings are explained not only by the individuality of the researcher, but also by the symbolic and metaphorical thinking of Shevchenko, the unique stylistic syncretism of his poetry.

Inattention to the word-for-word reading of Shevchenko's text led to the passing of very important meanings for the author. It is about the voluntary Muscovization of "Kateryna" as a symbol of Ukraine's pernicious step towards its decline, De-Ukrainization of the family as a sin of nationalization of the people.

Keywords: Shevchenko, the poem "Kateryna", interpretations, image-symbol, Muscovite, Ukrainian, betrayal, self-betrayal.